

Nr 172.

Av herr **Lindhagen**, *angående ändring i tryckfrihetsförordningens stadganden om hemlighållande av protokoll i ministeriella ärenden och kommandomål samt statsrådsprotokoll m. m.*

Ett huvudsäte för vår författnings sekretess är tryckfrihetsförordningens 2 § 4 mom. I andra stycket stadgas: »att protokoll hållna hos Konungen i ministeriella ärenden och kommandomål eller statsrådets protokoll och handlingar — icke kunna före femtio år efter protokollets eller handlingens datum till tryckning fordras eller utan vederbörandes tillstånd utbejkommas». I tredje stycket föreskrives »att ej några ministeriella handlingar eller diplomatiska personers enskilda anteckningar eller berättelser över ministeriella ärenden, vilka höra till ett senare tidevarv än för minst femtio år tillbaka, utan regeringens tillstånd — kunna utgivas eller utbejkommas».

Ett sådant förbud har icke alltid förefunnits. Enligt vad inhämtas av tryckfrihetskommittéens i december 1912 avgivna betänkande stadgades i 1766 års tryckfrihetsförordning, att »Herrar Rikens Råds egne Voteringar förutan i the mål, som helige Ministerielle Ärender angå», kunde genast emot lösen utbejkommas.

I 1774 års tryckfrihetsförordning hette det däremot, att »angående tryckningen av Protocoller, hållne i Wår Råd-Kammare, öfver andre Ärender» än dem, som hörde till justitierevisionen »wele Wi Oss serskilt hwarje gång i Nåder utlåta.»

Enligt 1810 och 1812 års tryckfrihetsförordning skulle protokoll hållna hos Konungen i ministeriella ärenden och kommandomål samt statsrådets protokoll och handlingar icke kunna utan vederbörandes tillstånd till tryckning fordras eller utbejkommas. Genom år 1867 skedd ändring i 2 § 4 mom. andra stycket av sistnämnda förordning inskränktes den sålunda stadgade sekretessen till att gälla endast femtio år efter protokollets eller handlingens datum. Till stöd för denna ändring, som tillkom på riksdagens initiativ och efter förslag av enskild motionär,

anfördes, att, då i tredje stycket av sistnämnda moment avsedda ministeriella handlingar ej behövde hemlighållas under längre tid än femtio år, skäl ej syntes föreligga för hemlighållande under längre tid av de i andra stycket omförmälda handlingar.

Det är icke överraskande, att denna för vanligt förstånd otroliga formalism tillkom under de tider, då den ekonomiska liberalismen bröt igenom även i vårt land av för den tiden ganska begripliga orsaker. Det gällde icke då vidare att av statsmakten fordra någon omtanke, den var blott en inrättning för att vederbörligen expediera frågorna, men icke lösa dem. Någon anda i statens framträdande räknades icke med. Formaldemokratien gjorde sitt inträde på skådebanan. Men då de, som sysslade med statsmaskineriet, ej kunde personligen fransäga sig varje behov av visdom, sökte de finna ett surrogat i att uppbygga former på det mest invecklade sätt och utfinna själlösa förevändningar för de underliga utväxterna.

En sådan skapelse av den ekonomiska liberalismens formaldemokrati är denna nu »endast» halvsekellånga hemlighetsfullhet, som författningen breder över statsrådsprotokollen. Endast ett förbenat sjäsliv kan väl finna någon tillfredsställelse i något, som så strider mot förnuft och rimlighet. Det lider intet tvivel, att det mesta, som står i statsrådsprotokollen, är av den beskaffenhet, att ingen tvekan skulle på något håll uppkomma om att det lämpade sig för publicering likaväl som protokoll över andra myndigheters beslut. Detta ligger som sagt i sakens natur och medges även av ledamöter av konstitutionsutskottet, om man interPELLERAR dem efter avslutad granskning av statsrådsprotokollen.

Då nu den mammonistiska politiken lidit sitt stora skeppsbrott och det spejas efter räddning, *komma åter de gamla behoven av anda och sanning att kräva plats och utrymme*. Med denna vaknande förnimmelse i människornas tänkesätt måste även konstitutionerna rätta sig efter de nya tiderna. Den stela själlösa överbyggnaden av formler får ingen användning vidare uti ett gryende tidevarv, där intressepolitiken viker småningom för samvetspolitiken. Dessa formler måste avlägsnas, därför att de strypa livet, döda hänförelsen, fördumma statsmakten, premiera mörksens gärningar och omintetgöra i mycket lojala mänskliga bemödanden.

Det borde vara uppenbart, att det är av betydelse, att även regeringen får arbeta fullt inför offentligheten, vilket har sin uppfostrande

betydelse, på samma gång allmänheten kan få kännedom om, huru ärendena förelegat. Stadgandet i 9 § regeringsformen, att statsrådets ledamöter »böra ovillkorligen till protokollet sina meningar yttra och förklara», förlorar en stor del av sin betydelse, när det ej sker i offentlighetens ljus. Man kan också säga, att de statsråd, som antecknat skiljaktiga meningar, med fog kunna göra anspråk på att dessa meningar ej bliva undangömda, så att statsråden utåt få skenet emot sig att hava deltagit i beslut, som de ej gillat. Allmänheten har också berättigade anspråk att få kännedom om sådana meningar.

I det förslag till ny tryckfrihetsförordning, som nyligen avgivits av utsedda kommitterade, ifrågasättes ej någon ändring i det ifrågavarande stadgandet. Denna ståndpunkt motiveras endast därmed, att det synes ligga i sakens natur, att konungens egna och de närvarande statsrådets yttrande och uttalade meningar m. m. understundom måste vara av den beskaffenhet, att ett omedelbart offentliggörande därav icke kan vara lämpligt. Tanken på att förkorta tiden avvisas därmed, att det vore så mycket mindre skäl att i detta hänseende föreslå någon ändring, som vissa förekommande ärenden rörande till exempel utrikes förhållanden eller försvarsväsendet kunna vara av den beskaffenhet, att de böra hemlighållas under nämnda eller i varje fall jämförelsevis lång tid samt alltså en avsevärdare sådan förkortning ej skulle låta sig generellt genomföras.

Kommitterade angiva här uttryckligen, att det är för undantagsfalls skull, som stadgandet skulle fortleva. Men de angiva intet som helst skäl, varför regeln skall följa undantagen. Tankegången i kommittébetänkandet leder tvärtom osökt till, att saken bör ordnas på det sättet, att statsrådsprotokollen äro, som andra offentliga handlingar, publika med de undantag, som kunna finnas av förhållandena påkallade och därför särskilt i lagen angivas.

Det är ett på senare tider ofta överklagat förhållande att man tager sig före, att i registraturer, akter med olika handlingar och annorledes göra alla dokument hemliga därför, att man har anledning antaga eller önskar, att ett eller några av dem författningsenligt böra hållas hemliga. Denna såvitt jag förstår bakvända princip söker man nu också göra tillämplig i tryckfrihetsförordningens förevarande stadgande.

Vad nu beträffar de ovannämnda undantagen så har av mig i annan framställning vid denna riksdag liksom även tidigare framhållits den av många delade meningen, att någon sekretess icke alls behöver vila över utrikesärenden i allmänhet, och säkerligen icke heller i avsevärd mån över försvarsfrågor och tilläventyrs även annat. Med en sådan

uppfattning måste även undantagen bli obetydliga. I varje händelse bör undantaget icke få lägga sin prägel på regeln, d. v. s. *de vanliga statsrådsprotokollen*, som före 1774 kunde fritt utlösas.

Framställningar i riksdagen om hävande av statsrådsprotokollets hemlighetsfullhet har tidigare ägt rum, nämligen år 1913 (motionen nr 223 i andra kammaren) och år 1916 (motionen nr 236 i andra kammaren). Det hemställes nu åter i denna allt mer aktuella fråga:

att riksdagen ville för sin del besluta eller hos regeringen anhålla om förslag till sådan ändring i 2 § 4 mom. i andra och tredje styckena i tryckfrihetsförfordningen, att vad däri stadgas om, att statsrådsprotokollen samt protokoll i ministeriella ärenden och kommandomål m. m. skola hållas hemliga under femtio år, måtte åtminstone väsentligen upphävas.

Stockholm den 20 februari 1921.

Carl Lindhagen.